

АКЦИЈЕ СЛОВЕНАЧКЕ ЧЕТЕ „ИВАН ЦАНКАР“ У СРБИЈИ У ЈЕСЕН 1941. ГОДИНЕ

Почетком новембра 1941. године у Ужицу, у згради Гимназије, формирана је Словеначка чета „Иван Цанкар“, у коју су ушли изгнаници из Словеније, који су се претходно налазили у српским партизанским јединицама.

Приликом прославе октобарске револуције у Ужицу учествовала је и наша чета. Али, већ наредног јутра дошла је изненада наредба да треба отићи на положаје. Наша чета је отишла на положај у правцу севера, учествовала у борби за Каран и том приликом од једне групе четника запленила пушкоматраљез. Одлазак у ту акцију је био у вези са великом акцијом за одбрану Ужица од четника. Том приликом су била заробљена четири четника и међу њима једна жена, мислим, Словенка из Косјерића. Тако је Словеначка чета дошла до свог првог аутоматског оружја, Исто вече дошли смо до Карана, тамо преноћили, а заробљене четнике смо, по налогу који је важио за све јединице, отпремили у Ужице. Наредног јутра, заједно са српским јединицама, наша чета се кретала у правцу Косјерића.

У раним јутарњим часооовима смо дошли на гребен према Црнокоси и тамо се развили у борбену формацију и продужили акцију. За кратко време налетели смо на ватру из пушака. Заузели смо положај на некој коти поред две-три дрвене куће, а они су нас тукли са супротне стране из неке куће. Борба за ту коту трајала је скоро цео дан, јер је супротна кота била на једном стрмом узвишењу, а они су заузимали цео терен. Прво смо покушали да са бомбама њима иза леђа дођемо до куће, али то нам није успело. При том је био рањен десетар Франц Богатај, који је сам отишао до цесте према Ужицу и даље у болницу. Коначно смо се одлучили да на јуриш заузмемо коту по сваку цену. Јуриш је успео, али кад смо били код куће на супротној коти, схватили смо трагичну грешку, борили смо се цео дан против партизана, једне краљевачке јединице.

До забуне је дошло зато што је краљевачка партизанска јединица претходно вече баш са те коте отерала четнике и пуцала још за њима, а одмах иза тога у јутарњим часооовима дошли смо ми и

тако ру они мислили да омо ми њихов непријатељ, а ми омо мислили да су они наш непријатељ. До тога положаја смо се борили заједно са неко(м јединицом санџачких партизана, јер је то била акција за чишћење терена од четничких јединица, Зато смо се неколико чаоова заједно борили са Санџаклијама против краљевачких партизана на поменутој коти. Борба је била утолико трагичнија што омо ималг губитке, како ми тако и краљевачки другови. Са наше стране био је рањен Франц Богатај, деоетар, а од краљевачких је пао помоћник комесара, рањена <у била најмање два друга. Уеече смо се скупа са Краљевчанима вратили у Косјерић, где су већ били партизани.

У околини Коојерића смо суделовали у акцијама за чжнћење и после једног или два дана чета је са мањим окршајима отерала четнике толико далеко да се могла настанити у Тометином Пољу.

У тој великој акцији чишћења на врло широком подручју чета је сама врло тешко успостављала везу између своје две десетине, а такође је услед великог терена изгубила везу са осталим јединицама у тој акцији. Задатак чете је био: очистити терен до Тометиног Поља и тамо сачекати даља наређења, Тај задатак чета је испунила. По засеоцима од Косјерића до Тометиног Поља оуоретали омо мало људи, јер је то подручје било под великим четничким утицајем, као и Тометино Поље у ком није било ниједног за ВОЈСКУ опособног мушкарца, оамо неколико жена и стараца са децом, па и ти су нас примили врло нељубазно.

У Тометином Пољу смо непрекидно чекали на даља наређења, па смо зато и тражили везу са осталим партизанским јединицама, јер се у време нашег боравка у том селу појавио неки четнички агент и хтео негативно да утиче на наше борце. Из Тометиног Поља омо, по наређењу команде, кренули према Прањанима, где оу се концентрисале партизанске јединице.

Словеначка чета је тако суделовала у борбама за Прањане. Већ следећег јутра налетели омо на доста јаку четничку јединицу и ступили с њом у борбу. Борба је трајала сат или два, После тога четници су се повукли и утврдили су се на висоовима поред гуотих шума и у неколико кућа,

У том делу похода чета ое унеколико променила, Водник је поотао Виктор Зевник. Митраљезац је био окојевац Симон Петровић. Били омо тако наоружани само са једним пушкомитраљезом, пушкама и неколико ручних бомби, а четници су били по броју неупоредиво јачи и наоружани са две стројнице и баџачима тромбона.

Наступали омо према новом четничком положају, који је био за њих добро одабран. Имали су пред собом доота бриоаног просктора, а били су утврђени у неколико кућа на висини, а за стрелачку линију користили су пољску стазу. Наша чета је полако напредовала према густој шуми, а посте тота развила се у стрелце по

доста бржаном терену, на ком је било само неколико дебелих храстова. Баш ти храстови су нам послужили за надредовање, били су нам какав такав заклон пред јаком четничком ватром. Акција је трајала неко време, приближили смо се четничким положајима на сто, или нешто више метара. Нисмо могли више напредовати тако да би се појединачно примицали све ближе непријатељском положају, јер је пред нама био потпуно брисан простор, а четници су непрекидно држали јаку ватру из пушака, стројница и тромблонских бомби. Коначно смо заузели јуришне положаје и били у приправности.

Дошло је наређење за јуриш и борци наше чете су га бриљантно извели. Дисциплиновано и храбро су јуришали напред и поред јаке ватре. Међу првима су били Виктор Зевник, који је баш ту показао не само своје лично јунаштво већ и смисао за вођење јединице, бар оне поло(вине која му је као воднику била додељена. У почетку јуриша напред је ишао и наш митраљезац Симон Петровић, који је требало да са својим оружјем дође до најистуренијег положаја и одатле, јаком ватром из стројнице, помогне наш јуриш на куће и о(б)адва четничка стројничка гнезда, од којих је било, ако се добро сећамо, једно у кући, а друго добро закамурлирано у дворишту са високом оградом. симон је пуцајући трчао напред. При том га је погодило четничко тана у бок и он је пао. Миленко Шобер је тада био сасвим поред Симона, па га је брзо зграбио и однео у заклон за неки храст, а стројницу је преузео Антон Божец. Виктор Зевник је, и поред јаке ватре и јуриша, имао до(б)ар преглед над догађајима и кад је видео да је Симон рањен, по(с)лао је чутуруцу са ракијом коју смо пружили Симону. Њеоп смо оставили привремено у заклону, а ми смо продужили јуриш са још већим еланом и смелије. Пуном жестином залетели смо се на четничке положаје и освојили их. Тако смо заузели важну коту.

Одмах после тога, када смо се разместили на положају, дошао је у нашу чету друг Бобић (чини ми се да је тада био командант положаја). Његов долазак у нашу чету значио је нешто посебно. Не само да је дошао да нас поздрави, јер смо били Словеначка чета, која је тада била врло добро позната по овој дисциплини, већ нам је и честитао за добро изведени јуриш. По његовој оцвни (био је активни официр и војни стручњак) акцију смо извели ванредно добро и дисциплиновано. Извели смо јуриш који је био доста добро припремљен и отерали пуно јачег непријатеља, добро утврђеног и са далеко бољим наоружањем. Иако смо јуришали преко дана и на доста незаштићеном простору, имали смо оомао рањеног Симона Петровића,

Друг Милан Бобић је био пред рат активни официр при штабу за утврђивање у Марибо(р)у и био је одговоран за сектор у Дравској долини, У Рушама упознао се са ћерком надучитеља Чрнка, Њихова породица била је исељена, вероватно у Косјерић. Тамо је

Бобић опет успоставио везу са Чрнковим и обадве ћорке под ње- швим утицајем отишле су у партизане. Обадве су потинуле.

Следећег дана наша је чета продужила акцију у околини Прањана и, после релативно малих пушкарања, напредовала је по гшану. На нашем десном крилу била је Црногорска чета (из Кос- јерића), а на левом нека друга српска јединица.

Наступали смо путем на неку коту и тамо наишли на врло малу групу четника, која се одмах повукла. Зато смо се развили у стрелце, окренули некако за деведесет степени да би очистили терен пред нама. Били смо на узвишењу, пред нама се налазио потпуно незаштићен терен, са десне стране било је нешто густог жбуња, а на левој узбрдица. На оупр»отном брду ое налазила кућа, а над њом један гребен. Спустили смо се према једној долини и том дриликом ухватили једног четника. Наше лево крило наступало је према кући, а десно је наступало према четничким поло- жајима. Убрзо се показало да су Косјерци на нашем деоном кри- лу изгубили везу са осталим јединицама, а њих је остала само јед- на десетина са командиром. Прикључили су се нама, а наше лево крило је изгубило везу са осталим јединицама. Борба је трајала доста душ. Пуцњава је било много. Напредовали смо у различитам правцима, мада до оамих четничких положаја на супротном гребену нисмо могли продрети. Један део наше чете је чак зау- зео кућу у којој су били четници. Тамо су ухватили неког четника Словенца те <су са њим разговарали. Једна јача група четника про- била је положај на гребелну и зато су морали друшви који су били код кућа да се по(вуку. Тада смо и сазнали о оном четнику Словен- цу.

Борбе, пушкарања и мањи јуриши су трајали неколико чао- ва, Почело нам је нестајати муниције. И поред тога, нисмо хтели да се повучемо. Опет је десетина са Виктором Зевником потерала четнике из кућа. Тада смо сазнали да су приликом борби нали обадвојица Волхејна, а Нанде Телбан је у самом почетку акције био лакше рањен. Заузели смо положај поред неколико пластова сена, уред саме чистине, окупа са неколико друш(ва из Црногор- ске чете. Баш ту је пао командир Црногорске чете потођен у чело

Сада је почела да продире према нама јака група четника нао^ружаних стројницама. Заклоњени иза пластова, одговорили смо организо(ваном ватром,, али, због недостатка муниције и зато што нас је било мало, положај ниомо могли задржати. Појединачно смо се повлачили натраг преко чистине до густог жбуња нашег пре- ђашњег полазног положаја. Тако смо и учинили. На путу натраг нашли смо у том нашем заклону рањеног Телбана и оба Јакковића, који су пали. Један од њих још није био мртав, па смо га дигли, али је убрзо затим умро.

Несхватљиво нам је било како су могла оба Јанковића пасти у нашем залеђу, али ое касније показало да смо били потпуно оп-

кољени. Прво се окупно оамо остатак једне десетине, а убрзо затим само уопоставили везу са неком српском јединицом, која је продираола према кући на другом брегу, да би отерала четнике и оазнала шта је са осталим борцима наше чете. Четници су ое потпуно повукли. Друга десетина наше чете, колико их је још преостало, прикључила се нама. Неколико друтова је нестало, а пала су четворица.

То је био страшан дан за нашу чету. Наша чета иначе није била тако бројна. Четворица су пали, двојица рањени, тројица су нестала. Остатак је био више него измучен и мали. Заједно са осталим јединицама отишли смо према Прањанима и поред неколико кућа преноћили. Тамо оу били и рањеници на колима. Поставили омо јаку стражу код рањника, јер кућа је била врло усамљена и на рубу шуме па се није могло знати да ли су у близини четници. Четници су нас по ноћи напали. Почео је кратак, али жесток бој бомбама које су летеле преко кола са рањеницима. И поред жестоке борбе, није било последица.

Следећег јутра смо се померали према Каменици и тамо ое остатак наше чете настанио у школи. Наш задатак је био чувати неколико заробљеника. Одмах по нашем доласку у Каменицу послали смо у Ужице курира (не сећамо се више који је то био) да сднесе поруку о стању чете и добије даљња наређења шта чета да ради, јер за борбу није више била спеообна, бројно је била исувише мала. Чекали омо на повратак курира или неку поруку и били у Каменици у школи два или три дана. Курир се вратио са колоном камиона, која је снабдевала Прањане и била на путу кроз Каменицу, и донео налог да се одмах пребацимо једним камионом у Ужице.

У Каменици омо оставили два наша борца, који жу чували телефон и то Ивана Венгуста и Винка Телбана. Отпутовали смо колима до Пожеге, а одатле возом за Ужице. Дан или два поете нашег доласка, у чету су се вратила она три нестала друга, која су заостала код пластова: Жане Долхар, Иван Кирбиш, а имена трећег не можемо да се сетимо. Оба друга који су чували телефон ухватили су четници. Винко Телбан је побегао и пребацио се до Ужица, због чега смо га и примили у ОКОЈ.

Наша чета је била у посебном положају међу јединицама у Ужичкој републици, јер непосредно није била везана ни за једну војну јединицу, батаљон или слично, него је наступала оконо самостално. У саставу са друшм јединицама наступала је у поједићним акцијама, а и те везе биле оу врло мале. И поред тога Словеначка чета уживала је међу партизанским јединицама велики углед. Били смо ванредно дисциплинићвани, придржавали смо се стриктно наређења виших штабова, поступали потпуно по њиховим наређењима, па и зато што се чета увек држала као јединствена целина. За такво стање дисциплине и компактности на-

ше чете један од разлога био је и тај што нико од вас није познавао терен, па је било врло опасно изгубити ое, много опаоније нело за о'вдашње борце који су ишли по овојим селима и по познатом терену. А поред тога, било је врло опасно ући међу четнике, јер овакога кога би ухватили, одмах су заклали. Из свих тих разлога и због упешних акција и јуриша које омо имали, а посебно што смо говорили словеначки, а то је био доста туђ језик за њих, четници су пре свега мислили да омо ми нека посебна руока јуришна јединица.

Одмах иза ових акција, дан или два пре екопловије у трезорима Народне банке, наша чета се вратила у Ужице.

Миленко ШОБЕР
Павле ЖАВЦЕР